

Epitafium dla Uraeusa

Autor tekstu: **Mariusz Agnosiewicz**

18 czerwca, w rocznicę śmierci swojej żony, odszedł tragicznie Andrzej Olszewski (ur. 1946), założyciel i szef gdyńskiego wydawnictwa Uraeus, któremu polscy wolnomyśliciele i antyklerykałowie zawdzięczają najlepsze jak dotąd książki dotyczące krytycznej analizy religii, Kościoła i Biblii.

Odszedł od nas człowiek, którego praca stanowiła główne zaplecze intelektualne polskich środowisk wolnomyślnych okresu po 1989 r., dzięki któremu trafiło do Polski szereg wybitnych dzieł czołowych krytycznych teologów i wolnomyślicieli zwłaszcza z niemieckiego obszaru językowego, takich autorów jak Karlheinz Deschner (z którym przyjaźnił się osobiście), Uta Ranke-Heinemann, Hubertus Mynarek, Eugen Drewermann, Horst Herrmann, Adolf Holl i 50 innych. Wśród nich krytyczni teologowie zaliczani do „drugiej fali niemieckiej reformacji”.



"**URAEUS** (<http://en.wikipedia.org/wiki/Uraeus>) (Ureusz), wąż znajdujący się w znaku firmowym, to wcielenie mądrości, a jako symbol boskiej i królewskiej potęgi, chronił także przed wrogami — oczywiście jest, że ci, którzy dążą do wiedzy szczególnie winni być otaczani opieką — głosi manifest wydawnictwa. — Wydawnictwo nasze jest więc niejako mecenasem i patronem zarówno samej wiedzy, jak i jej koryfeuszy. Pragniemy zapoznać ludzi z dorobkiem naukowym i twórczością tych autorów, którzy budzą kontrowersje, poruszają tematy trudne i drażliwe, którym bliska jest myśl o rozwoju i zmianie niezadowolającego często status quo. Nasze publikacje wypełniają niszę wydawniczą, promują autorów dotąd w naszym kraju nieznanymi. Autorzy ci — filozofowie, naukowcy, publicyści — nie reprezentują żadnej specjalnej filozofii oświeceniowej, żadnego antychrześcijańskiego programu misyjnego. Wspólny im humanizm i pewien etos „metafizycznej odwagi cywilnej” łączy ich z Kopernikiem, Galileuszem, Brunem, Nietzsche, Einsteinem. Udostępniamy informacje, zapoznawamy czytelników z aktualnym światowym stanem badań, bowiem wiedza najskuteczniej chroni przed manipulacją.”

Uraeus powstał w roku 1993. Książki wydawał w kilku najważniejszych seriach: Judaica, Anthropos, Biblioteka historii tradycji i obyczajowości, Szkice, eseje, rozprawy. Najważniejszą i flagową serią była jednak **Biblioteka Club Voltaire**, która przyniosła Uraeusowi największy rozgłos dzięki publikacji wielu fundamentalnych rozpraw z zakresu krytycznego religioznawstwa, w szczególności krytyki Kościoła. Najbardziej „flagowym” nazwiskiem Uraeusa jest bez wątpienia Karlheinz Deschner, którego można zaliczyć do najważniejszych współczesnych krytyków chrześcijaństwa. Jakkolwiek Deschner jest autorem, który spotyka się z częstymi zarzutami przesadnej jednostronności, jednak pozostaje faktem, że jak dotąd nie pojawiły się w Polsce lepsze opracowania krytycznej historii Kościoła katolickiego. Choć kilka innych wydawnictw publikuje także książki z zakresu tej tematyki, to jednak właśnie Deschner i szereg innych pozycji Uraeusa jest fundamentem intelektualnej krytyki Kościoła ze względu na najlepszą jakość dokumentacji źródeł.

Książki Uraeusa na polskim rynku wyróżniało nie tylko poruszanie kontrowersyjnych tematów z obszaru religioznawstwa, seksualności człowieka czy feminizmu, ale i piękne „półkowe” wydania: grube okładki, piękne obwoluty, zakładki, złocenia.





Nieprzypadkowe jest związanie Uraeusa z obszarem niemieckojęzycznym. Andrzej Olszewski z żoną przez 20 lat studiowali i pracowali w Niemczech. Andrzej wykładał historię, politologię i slawistykę, poznając wielu wybitnych intelektualistów. Do Polski wrócili po upadku PRL, rozwijając rodzinne wydawnictwo o profilu wolnomyślicielskim, które od początków transformacyjnej klerykalizacji wpuszczało na polski rynek zachodni nurt wolnomyślicielski.

Wydawnictwo oczywiście spotykało się z licznymi problemami, które Andrzej Olszewski postrzegał jako klerykalną obstrukcję wobec jego działalności. Dość charakterystyczny jest tutaj przypadek jednej z pierwszych książek Uraeusa — [Piotruś, Kasia i maleństwo](http://www.racjonalista.pl/ks.php/k,1750) (<http://www.racjonalista.pl/ks.php/k,1750>) (1993), czyli wprowadzenie w świat płciowości człowieka dla najmłodszych. Książka, która w Niemczech została wyróżniona nagrodą niemieckiej literatury młodzieżowej, w Polsce została wycofana przez wydawcę ze sprzedaży z powodów obyczajowych, kiedy wkrótce po wydaniu środowiska kościelne rozpętały nagonkę przeciwko Uraeusowi za demoralizowanie dzieci. Początkujący wydawca ugiął się i schował świetny komiks głęboko do magazynów, z których został wydobyty dopiero przed paroma miesiącami, dzięki współpracy Uraeusa z Racjonalistą.

Uraeusowi udało się przetrwać trudne początki i świetnie rozwinąć wydawnictwo, którego apogeum przypada na lata 1995-1999. Wtedy też Uraeusa dostrzegła prasa.

Pierwszy artykuł o wydawnictwie w prasie wysokonakładowej ukazał w „Rzeczpospolitej” w dodatku Plus Minus, w którym Beata Zubowicz w obszernym tekście „Teologowie złej wiary” (26-27.4.1997) uderza w dramatyczne tony o potrzebie nowej cenzury:

"W ciągu ostatnich kilku lat, pojawiły się w naszych księgarniach publikacje, które wiele osób uznaje za bluźniercze. Książki, których treść podważa zasady wiary, godzi w wyznawane od wieków wartości, są dziś równie dostępne jak lektury szkolne. (...) Epatują wyuzdaniem i śmiałymi scenami erotycznymi, których bohaterami są święci Kościoła katolickiego. Inne, spokojniejsze w tonie, podpierając się naukowymi opracowaniami oraz licznymi cytatami z Biblii, usiłują dokonać reinterpretacji zasad wiary. (...) Zdaniem ojca Jacka Salija OP, dominikanina, próby dewaluowania najwyższych świętości skierowane są zarazem przeciwko godności naszego człowieczeństwa. (...) We współczesnym świecie każdy może powiedzieć, napisać czy sfilmować wszystko. Nie trzeba przy tym uważać, czy przypadkiem nie narusza tego, co przez wieki uznawane było za nienaruszalną świętość. Świadoma prowokacja i bluźnierstwo coraz częściej uznawane są za przejaw twórczej fantazji, wolności słowa i wyznania, jako element prawa jednostki. Nikomu nie można zakazać odmiennie myśleć i rozpowszechniać swoje poglądy. A to, że mogą one obrażać uczucia innych, nikogo w zasadzie już nie wzrusza. Wydaje się zresztą, że nikt, włącznie z Kościołem, nie jest w stanie temu przeciwdziałać. (...) Nasza kultura straciła już moc powiedzenia „nie” w jakiegokolwiek kwestii. Nie ma bluźnierstwa, nie ma nieprzyzwoitości, nie ma nawet złych manier. Nie wolno jeszcze tylko w przyzwoitym towarzystwie bocyć się na 'świętości' lewicowe i liberalne."

Znacznie bardziej przychylny tekst ukazał się 20.5.1998 w „Przeglądzie Tygodniowym” autorstwa Przemysława Wielgosza, który pisał: „Rozum nie należy w dzisiejszej Polsce do wartości cenionych zbyt wysoko. W mediach mnożą się rozliczne Frondy. Zdarza się, że nawet niekwestionowani



koryfeusze wiedzy porzucają niedawny krytycyzm. Od kiedy oświeceniowa podejrzliwość została uznana za podejrzaną, do dobrego tonu na tzw. salonach należy zachwalanie cywilizacyjnych zasług Kościoła i głębi jego teologicznych doktryn. Klerykalizacja ma przy tym oparcie zarówno w doraźnej politycznej koniunkturze, jak i w nieco trwalszej modzie kulturowej. Wśród rozlicznych manifestacji tej ostatniej są zarówno świeżo nawróceni rockmeni, jak i postmodernistyczni filozofowie, zarówno New Age, jak i religie Wschodu czy głęboka ekologia. Z tym większą więc uwagą winniśmy odnotowywać przejawy otwartego praktykowania etosu oświecenia. Z taką właśnie postawą mamy do czynienia w przypadku powstałego w 1993 roku gdyńskiego wydawnictwa Uraeus."

Rok później, dziennik „Życie” w artykule z 18 maja, ze smutkiem pisze o „sukcesie wydawniczym” Uraeusa. O sukcesie, który jest efektem grzechu zaniedbania polskich pasterzy o swoje owieczki, które dzięki temu dają się zwieść prorokom „złej wiary”, których tubą jest wydawnictwo Uraeus. Jak pisze Tomasz Falba: „Uraeus jest jedynym w Polsce wydawnictwem wydającym tego rodzaju książki i potrafi jeszcze na tym zarobić. Jak twierdzi Olszewski, kondycja finansowa firmy jest dobra. Uraeus nie narzeka na czytelników. (...) niewątpliwy sukces tej oficyny na polskim rynku wydawniczym ujawnia wielki głód, jaki istnieje w naszym społeczeństwie na krytyczną literaturę historyczno — religijną. Uraeus korzysta więc w pełni z luki wydawniczej i tego, że nie ma odważnych, aby wydawać takie książki."

W tekście „Rewolucja intelektualna” opublikowanym w „Dzienniku Gdyńskim” z 13.11.1998 Uraeus jest opisywany jako potentat na polskim rynku wydawniczym, „wydający książki wybitnych, w skali światowej, filozofów niemieckich (takie, od lektury których słuchacze „Radia Maryja” dostaliby dreszczy). Są to dzieła Karlheinz Deschnera *Krzyż Pański z Kościołem*, *Opus diaboli*, Uty Ranke-Heinemann *Nie i amen*, *Eunuchy do rajy*, *Kościół katolicki a seksualizm*, Holgera Kerstena i Elmara Grubera *Jezus ofiarą spisku*. *Prawda o zmartwychwstaniu*, itp. itd."

W polskiej prasie wysokonakładowej ukazały się także obszernie rozmowy z czołowymi autorami wydawnictwa, K. Deschnerem i Utą Ranke-Heinemann ([Kiedys spłonęłabym na stosie](http://www.racjonalista.pl/kk.php/s,662) (<http://www.racjonalista.pl/kk.php/s,662>), *Polityka*, 25.4.1998). Nie udało się natomiast zrealizować zamysłu sprowadzenia czołowych myślicieli zachodnich, zwłaszcza niemieckich na spotkania i wykłady w Polsce — nie znalazł się bowiem partner ani sponsor zainteresowany tego rodzaju przedsięwzięciami.



Ukoronowaniem tego etapu rozwoju wydawnictwa była szwajcarska **Nagroda im. Roberta Mächlera** (http://de.wikipedia.org/wiki/Robert_Mächler) **za działalność humanitarną i szerzenie świadomości krytycznej**, przyznawana przez Fundację Roberta Mächlera. Laureatami tej nagrody są osoby z obszaru niemieckojęzycznego, lecz pierwszy raz przyznano ją 28.11.1999, właśnie zaczynając od Andrzeja Olszewskiego. Laudację na cześć polskiego wydawcy wygłosił socjolog i wybitny krytyk Kościoła, [prof. H. Herrmann](http://de.wikipedia.org/wiki/Horst_Herrmann) (http://de.wikipedia.org/wiki/Horst_Herrmann), mówiąc m.in.:

„Gdzie pojawia się Papież, tam wydawnictwo Uraeus ma być niewidoczne. Waż w godle tego wydawnictwa przypomina znak zapytania. Środowisko, w którym tylko wykrzykniki są znane i brzemiennie w znaczenie, nie jest jego środowiskiem żywotnym. Wężowi nie jest łatwo. Jesteśmy mu wierni. (...) Przed wydawnictwem tym stoi zadanie, które wydaje mi się konieczne.

Mogłoby ono (tyko jeden przykład) wziąć udział w opracowaniu nowszej historii kościelnej Polski. Gdyż Polska to bez porównania więcej niż to, co sugeruje religijny masochizm. Mam nadzieję, że ten naród pójdzie prostą drogą. Z Uraeusem w pierwszym szeregu. Czy do wartości ludzkich należy także i męstwo? Nie tylko u męczenników Kościoła? Może i u wydawców? (...) Wydawnictwo w pojedynkę przeciwstawiające się czarnemu światu polskich purpuratów. Andrzej Olszewski, ten samotny rycerz, nie pasuje do chóru śpiewającego alleluja. Czyżby wydawał niewłaściwie książki dla niewłaściwych ludzi? (...) Krzyżyk na szyi dławi niektóre z dziewcząt, węże Uraeusa podnoszą głowy. Dobrze czują się w obecnym środowisku, eksperymentalnym i przejściowym. Słyszycie tę młodzież? Rozmawiałem z wieloma studentami z Polski. Odzyskują świadomość. Młodzież powinna czytać. Czytać publikacje Uraeusa, a cóż by innego? Nie czytający niech sobie noszą w klapie Matkę Boską, a cóż by innego? (...) Andrzej Olszewski przyczynia się do wyzwania z owczej zagrody, do rozwalania opłotków, do nabywania kultur alternatywnych. Możemy być dumni, że Nagroda im. Roberta Mächlera przypadła człowiekowi, który przełamuje granice i przywraca pamięć

o zwalczanych prawdach, człowiekowi dzielnemu."



W czasie niedawnej wizyty Deschnera w Polsce w wydawnictwie Uraeus. Od lewej: Andrzej Olszewski, Karlheinz Deschner, Z. Bujko, Gabriele Roewer (przyjaciółka Deschnera), L. Radochoński i W. Dębowski



Stanisław Pietrzyk i Andrzej Olszewski z plakatem Deschnera



Rok 1999 był jednak czasem przesilenia. Później miało być już tylko gorzej.

Czynnikiem decydującym była przedwczesna śmierć ukochanej małżonki Andrzeja. Była Jego prawdziwą drugą połową. Razem żyli i pracowali. Nie potrafił bez niej ułożyć sobie życia.

Przez ostatnią dekadę powoli gasł, zapadał się w śmierć.

W kolejnych latach wydał jeszcze wprawdzie kilka ważnych tytułów, na czele z trzema tomami monumentalnej serii Deschnera — *Kryminalna historia chrześcijaństwa* (t. III-V), lecz był to już wyraźny schyłek i pogłębiający się kryzys. Wydawnictwo zakończyło normalną działalność w zasadzie w 2002 r. Ukazały się wówczas przede wszystkim dwie wielkie (także objętościowo) książki: *Kryminalna historia chrześcijaństwa* tom V Deschnera oraz *Kler — psychogram ideału* Drewermanna, ale i — co znamienne — *Trampolina* Macieja Przepiery — o walce z nałogiem alkoholowym, jak głosi opis wydawcy — o "heroicznej walce o SIEBIE".

Andrzej Olszewski niestety nie odnalazł już swojej trampoliny.

Wraz z nim gasł też Uraeus, który w zasadzie w ostatnich latach nie był już wydawnictwem, ale magazynem po wydawnictwie z resztkami nakładów niektórych książek.

Poznaliśmy się w tym trudnym dla niego okresie. Łączył nas nie tylko wspólny patron wolnomyślnego działania publikacyjnego. Odwiedziłem go kilkakrotnie w Gdyni. Musiał sprzedać swoje BMW i siedzibę wydawnictwa. Uraeus w tym okresie wegetował w obskurnej piwnicy jednej z gdyńskich szkół.

Andrzej żył wspomnieniami. Opowiadał zwłaszcza o żonie i o ich wspólnym pięknym życiu.

Planował wprawdzie wydać już przetłumaczony kolejny tom *Kryminalnej historii chrześcijaństwa* (szósty z dziesięciu) o który tak często dopytują się czytelnicy, ale nie było realnych widoków na ziszczenie się tych planów. Jeszcze kilka tygodni temu rozmawialiśmy o realizacji jego dawnego planu ściągania na wykłady do Polski głównych niemieckich wolnomyślicieli i krytycznych teologów, z których większość znał osobiście.

Dziś wiem już, że plany te się nie ziszczą. Andrzej odszedł w dniu dziesiątej rocznicy śmierci swojej ukochanej żony.

Jest postacią tragiczną, ale wielką i zasłużoną. Musi być pamiętamy.

To co zaczął Uraeus musi być kontynuowane...

*

Najważniejsze książki wydawnictwa Uraeus

Seria wolteriańska (religioznawcza):

1. Eric Lacanau i Paolo Luca, Grzeszni papieże. Dolce vita na dworze watykańskim w średniowieczu i renesansie, 1993
2. K. Deschner, [Krzyż Pański z Kościołem. Seksualizm w historii chrześcijaństwa](http://www.racjonalista.pl/ks.php/k,1585) (<http://www.racjonalista.pl/ks.php/k,1585>), 1994
3. Uta Ranke-Heinemann, Nie i amen, 1994

4. Uta Ranke-Heinemann, [Eunuchy do raju. Kościół katolicki a seksualizm](http://www.racjonalista.pl/ks.php/k,593) (<http://www.racjonalista.pl/ks.php/k,593>) , 1995
5. Hubertus Mynarek, [Jezus i kobiety. Miłosne życie Nazarejczyka](http://www.racjonalista.pl/ks.php/k,80) (<http://www.racjonalista.pl/ks.php/k,80>) , 1995
6. Georg Baudler, Bóg i kobieta. Historia przemocy, seksualizmu i religii, 1995
7. Holger Kersten, Elmar R. Gruber, Jezus ofiarą spisku. Prawda o Zmartwychwstaniu, 1995
8. K. Deschner, Opus diaboli. Piętnaście bezkompromisowych esejów o pracy w Winnicy Pańskiej, 1995
9. Horst Herrmann, Jan Paweł II złapany za słowo. Krytyczna odpowiedź na książkę papieża, 1995
10. Weddig Fricke, Ukrzyżowany w majestacie prawa. Osoba i proces Jezusa z Galilei, 1996
11. Uli Weyland, [Jezus oskarża. Sprawa karna Watykanu](http://www.racjonalista.pl/ks.php/k,1578) (<http://www.racjonalista.pl/ks.php/k,1578>) , 1996
12. Hubertus Mynarek, [Zakaz myślenia. Fundamentalizm w chrześcijaństwie i islamie](http://www.racjonalista.pl/ks.php/k,17) (<http://www.racjonalista.pl/ks.php/k,17>) , 1996
13. Holger Kersten, Elmar R. Gruber, Pra-Jezus. Buddyjskie źródła chrześcijaństwa, 1996
14. Michał Josef Bin Gorion (Berdyczewski), Żydowskie legendy biblijne, 1996
15. K. Deschner, I znowu zapiał kur. Krytyczna historia Kościoła, 2 tomy, 1996-1997
16. K. Deschner, [Polityka papieska w XX wieku](http://www.racjonalista.pl/ks.php/k,44) (<http://www.racjonalista.pl/ks.php/k,44>) , 2 tomy, 1997
17. Adolf Holl, [Heretycy](http://www.racjonalista.pl/ks.php/k,86) (<http://www.racjonalista.pl/ks.php/k,86>) , 1997
18. Gernot i Ekkehart Rotter, Wenus, Maria, Fatima. Jak rozkosz zmysłów stała się sprawą szatana, 1997
19. K. Deschner, [Kryminalna historia chrześcijaństwa. Wczesne chrześcijaństwo, tom I](http://www.racjonalista.pl/ks.php/k,591) (<http://www.racjonalista.pl/ks.php/k,591>) , 1998
20. K. Deschner, Kryminalna historia chrześcijaństwa. Późna starożytność, tom II, 1999
21. Horst Herrmann, [Książęta Kościoła](http://www.racjonalista.pl/ks.php/k,1589) (<http://www.racjonalista.pl/ks.php/k,1589>) , 2000
22. Johannes Lehmann, Tajemnica rabiego Jezusa. Dokumenty z Qumran a religia pierwszych chrześcijan i Kościoła, 2000
23. Eugen Drewermann, [Zstępuję na barłę słońca. Medytacje o śmierci i zmartwychwstaniu](http://www.racjonalista.pl/ks.php/k,1557) (<http://www.racjonalista.pl/ks.php/k,1557>) , 2000
24. K. Deschner, Kryminalna historia chrześcijaństwa. Kościół pierwotny, tom III, 2000
25. Salcia Landmann, [Jezus w Kaszmirze?](http://www.racjonalista.pl/ks.php/k,247) (<http://www.racjonalista.pl/ks.php/k,247>) , 2001
26. K. Deschner, Kryminalna historia chrześcijaństwa. Wczesne średniowiecze, tom IV, 2001
27. Eugeniusz Guz, [Zamach na papieża. Zagadka rozwiązana?](http://www.racjonalista.pl/ks.php/k,1559) (<http://www.racjonalista.pl/ks.php/k,1559>) , 2001
28. K. Deschner, [Kryminalna historia chrześcijaństwa. IX i X stulecie, tom V](http://www.racjonalista.pl/ks.php/k,1587) (<http://www.racjonalista.pl/ks.php/k,1587>) , 2002
29. Daniel A. Helminiak, [Co Biblia naprawdę mówi o homoseksualności](http://www.racjonalista.pl/ks.php/k,1568) (<http://www.racjonalista.pl/ks.php/k,1568>) , 2002
30. Eugen Drewermann, [Kler — psychogram ideału](http://www.racjonalista.pl/ks.php/k,15) (<http://www.racjonalista.pl/ks.php/k,15>) , 2002 (najbardziej monumentalna książka Uraeusa, 730 stron)

Edukacja seksualna:

1. Grethe Fagerström i Gunilla Hansson, [Piotruś, Kasia i maleństwo. Rodzina](#)

- [Kujawskich oczekuje dzidziusia](http://www.racjonalista.pl/ks.php/k,1750) (<http://www.racjonalista.pl/ks.php/k,1750>) , 1993
2. Monika Kurzel-Runtscheiner, Córy Wenus. Kurtyzany w szesnastowiecznym Rzymie
 3. Reinhold Dorzopf, Eros, małżeństwo, Lucyfer w pludrach, 1997
 4. F.S. Pierre Dufour, [Historia prostytucji. Od czasów najdawniejszych do XX wieku](http://www.racjonalista.pl/ks.php/k,1575) (<http://www.racjonalista.pl/ks.php/k,1575>) , 3 tomy, 1997-1998
 5. Carola Reinsberg, [Obyczaje seksualne starożytnych Greków](http://www.racjonalista.pl/ks.php/k,177) (<http://www.racjonalista.pl/ks.php/k,177>) , 1998

Seria feministyczna:

1. Angelika Aliti, Dzika Kobieta: Powrót do źródeł kobiecej energii i władzy, 1996
2. Volker Elis Pilgrim, [Mów do mnie „pani Hitler”. Kobiety jako ozdoba i maska narodowego socjalizmu](http://www.racjonalista.pl/ks.php/k,1555) (<http://www.racjonalista.pl/ks.php/k,1555>) , 1999
3. Linde Salber, [Tysiąc i jedna kobieta. Anais Nin i jej życie](http://www.racjonalista.pl/ks.php/k,1866) (<http://www.racjonalista.pl/ks.php/k,1866>) , 1999
4. Ewa Graczyk, Monika Garban-Pomirska (red.), [Siostry i ich kopciuszek](http://www.racjonalista.pl/ks.php/k,1550) (<http://www.racjonalista.pl/ks.php/k,1550>) , 2002

Inne:

1. K. Deschner, Moloch: krytyczna historia Stanów Zjednoczonych, 1996
2. Ulrich Wickert, [I Bóg stworzył Paryż](http://www.racjonalista.pl/ks.php/k,1545) (<http://www.racjonalista.pl/ks.php/k,1545>) , 1996
3. Joshua Trachtenberg, Diabeł i Żydzi. Średniowieczna koncepcja Żyda a współczesny antysemityzm, 1997
4. Klaus Katzenberger, [Jeśli przychodzisz z Zachodu](http://www.racjonalista.pl/ks.php/k,1579) (<http://www.racjonalista.pl/ks.php/k,1579>) , 1997
5. Dariusz Łukasiewicz, „Niemieckie psy” i „polskie świnie” oraz inne eseje z historii kultury, 1997
6. Michał Brumlik, Gnostycy. Marzenie o samozbawieniu człowieka, 1999
7. Robert Stiller, [Kto jest mądry? Przysłowia i sentencje żydowskie z trzech tysięcy lat](http://www.racjonalista.pl/ks.php/k,1546) (<http://www.racjonalista.pl/ks.php/k,1546>) , 1999
8. Egmont Koch, Jochen Sperber, [Infomafia](http://www.racjonalista.pl/ks.php/k,1769) (<http://www.racjonalista.pl/ks.php/k,1769>) , 1999
9. Stanislav Grof, Przygoda odkrywania samego siebie. Wymiary świadomości. Nowe perspektywy w psychoterapii, 2000
10. Guy Wagner, Brat Mozart. Wolnomularstwo w osiemnastowiecznym Wiedniu, 2001
11. Hanna Domańska, Gdański Zakon Synów Przymierza. Dzieje żydowskiego wolnomularstwa w Gdańsku i Sopocie lata 1899 — 1938, 2002
12. Maciej Przepiera, [Trampolina](http://www.racjonalista.pl/ks.php/k,1560) (<http://www.racjonalista.pl/ks.php/k,1560>) , 2002.

Mariusz Agnosiewicz

Redaktor naczelny Racjonalisty, założyciel PSR. Kontakt online ([GG](#), [Skype](#))

[Profil użytkownika Mariusz Agnosiewicz](#)



[Strona www autora](#)

[Pokaż inne teksty autora](#)



(Publikacja: 23-06-2009 Ostatnia zmiana: 07-03-2010)

[Oryginał..](http://www.racjonalista.pl/kk.php/s,6625) (<http://www.racjonalista.pl/kk.php/s,6625>)

Contents Copyright © 2000-2010 Mariusz Agnosiewicz
Programming Copyright © 2001-2010 Michał Przech

Autorem portalu Racjonalista.pl jest Michał Przech, zwany niżej Autorem.
Właścicielami portalu są Mariusz Agnosiewicz oraz Autor.

Żadna część niniejszych opracowań nie może być wykorzystywana w celach komercyjnych, bez uprzedniej pisemnej zgody Właściciela, który zastrzega sobie niniejszym wszelkie prawa, przewidziane w przepisach szczególnych, oraz zgodnie z prawem cywilnym i handlowym, w szczególności z tytułu praw autorskich, wynalazczych, znaków towarowych do tego portalu i jakiegokolwiek jego części.

Wszystkie strony tego portalu, wliczając w to strukturę katalogów, skrypty oraz inne programy komputerowe, zostały wytworzone i są administrowane przez Autora. Stanowią one wyłączną własność Właściciela. Właściciel zastrzega sobie prawo do okresowych modyfikacji zawartości tego portalu oraz opisu niniejszych Praw Autorskich bez uprzedniego powiadomienia. Jeżeli nie akceptujesz tej polityki możesz nie odwiedzać tego portalu i nie korzystać z jego zasobów.

Informacje zawarte na tym portalu przeznaczone są do użytku prywatnego osób odwiedzających te strony. Można je pobierać, drukować i przeglądać jedynie w celach informacyjnych, bez czerpania z tego tytułu korzyści finansowych lub pobierania wynagrodzenia w dowolnej formie. Modyfikacja zawartości stron oraz skryptów jest zabroniona. Niniejszym udziela się zgody na swobodne kopiowanie dokumentów portalu Racjonalista.pl tak w formie elektronicznej, jak i drukowanej, w celach innych niż handlowe, z zachowaniem tej informacji.

Plik PDF, który czytasz, może być rozpowszechniany jedynie w formie oryginalnej, w jakiej występuje na portalu. **Plik ten nie może być traktowany jako oficjalna lub oryginalna wersja tekstu, jaki zawiera.**

Treść tego zapisu stosuje się do wersji zarówno polsko jak i angielskojęzycznych portalu pod domenami Racjonalista.pl, TheRationalist.eu.org oraz Neutrum.eu.org.

Wszelkie pytania prosimy kierować do redakcja@racjonalista.pl